

Színházzal a civil bátorságért

Vatai Éva

Egyértelműen ki merem jelenteni: manapság (jó) színházba járni luxus. Luxus, mert legtöbbször messze kell menni érte – Budapest-Pécs háromóranyira van egymástól! –, és csak a biztosra szabad elindulni. Olyan előadást kell választani, amelyek kapcsán megfogalmazhatók jelenkori üzenetek, amelyek vitára, beszélgetésekre inspirálnak. Ismerni kell tehát az előadást, amire egy busznyai gyereket elviszünk. A tanár dolga, hogy ismerje, s hogy a gyerekeket a lehetőség szerint felkészítse és nyitottá tegye rá. Olyan előadást kell választani, hogy durranjon, hogy aztán másnap kialvatlanul is táplálkozhassunk az élményből: megérte!

Ez volt a kihívás, amikor két hónapja benyújtottam egy pályázatot az Erősödő Civil Közösségek programjába. Nem kisebb dolgot vállaltunk fel, mint hogy civil életünket olyan színházi élményekkel töltjük föl, amelyek keretet adnak ahhoz, hogy kritikus nyelven fogalmazhassuk meg egy-egy színházi előadás kapcsán életről, halálról, egyén és társadalom dilemmáiról előbújó gondolatainkat.

Merítve abból, ami házunk táján nézhető, és persze – elsősorban – a székes főváros kínálatából.

Mert kell a színház!

Hol vannak azok a régi szép idők, amikor egy színházi előadással közvetlenül lehetett tüzet gyújtani? (Marat halála, Kaposvár 1981, FeketeOrszág, Budapest 2004.) De fajsúlyos gondolatok, véleménynyilvánítások mindig elképzelhetők egy színházi élmény kapcsán – anélkül, hogy az közvetlen pártpolitikai véleményformálás lenne. Erős és gondolatébresztő előadások mindig vannak, csak értőn kell válogatni, s mivel ritkán találhatók ott, ahol lakunk, hozzáférhetővé kell tenni őket.

Sajnálatos módon a pécsi felhozatal egyre silányabb: a Harmadik Színház finansziális ellehetetlenítése mellett a PNSZ kínálatának színvonala is sokat esett az utóbbi években. Kommersz, könnyen emészthető, gondolatokat nem ébresztő, felejthető darabokat próbálnak lenyeletni a törzsközönsséggel. (Az idei évadban kivétel erre *A mecseki tigris*.) A POSZT is megszűnt a pécsi közönsségért lenni: a jegyek méregdrágák, s gyakran már az online vásárlások megnyitásokor elérhetetlenek. Elképzelhetetlen, hogy a POSZT előadásaira 40-50 diákkal befurakodjunk.

És színvonalukkal együtt miért nem csökken a színházak látogatottsága? Mert az embereknek szükségük van az alkotóművészet e fajtájára. Gyakran beszélek erről pécsi ismerőseimmel, akik mintegy belekényszerülnek ebbe a lecsupaszított színházi ajánlatba: mert, ugye, színházba járni kell, s hová menjünk máshová?

Magam aránylag biztosan mozgok a színházi világban, s vannak eszközeim és módszereim arra, hogy előkészítsem, illetve feldolgozzam a választott előadásokat. Hosszú évtizedek óta szervezek diákjaimnak – hajdanán kaposvári, mostanában inkább csak budapesti – színházlátogatásokat, amelyekre felnőttek, tanárok és szülők is eljöhetnek. Lelkesedésemet olyan élmények táplálják, mint egy erős előadás után a kézzől-kézre adott buszos mikrofonon: a fiataloknak Pécsre érkezésig (hajnali 2 óra!) volt mondanivalójuk egymás számára a látottak kapcsán. (*A mi osztályunk*, Katona József Színház). Vagy épp a némaság, mert nem tudtunk a döbbenettől semmiről sem beszélgetni. (*A harag napja*, Schilling Árpád, Krétakör, Trafó).

A Leőwey Gimnázium, ahol már több mint 30 éve tanítok, jó terepe a színházi érzékenység kialakításának: emeltszintű drámaoktatás folyik, színjátszó csoportok működnek, országos versenyekre készíthetünk fel érdeklődő diákokat (ODTV, OKTV), s lehetőség van drámás rendezvények megszervezésére. Több színházzal és színházi nevelési egyesülettel vagyunk kapcsolatban (Káva, Kerekasztal, Üres Tér Színházi Egyesület, Nézőművészeti Kft, k2 Színház, Radnóti, Katona és Örkény Színház, Pintér Béla és Társulata, Trafó stb.)

Jómagam felkészítem rá a résztvevőket, s a diákokkal tanórákon belül drámás módszerekkel felmérhetem a látott előadás hatását. Természetesen – és erre újabban majdnem minden színház kapható – minden látott darab után közönsségtalálkozót szervezünk az alkotókkal.

Az előadások kiválasztásában legfőbb szempontnak tartom a fiatalok szociális érzékenyítését és esztétikai ízlésének kibontakoztatását. Hozzászóltam, hogy régóta „diákszemmel” nézem az előadásokat, amely nem feltétlenül egyezik meg a színházkritikuséval.

A színház és a fiatalok

Munkánkkal hosszú évek óta küzdünk a színháztól való elidegenedés ellen, amely sajnos ma egyre több fiatalt érint. A programok szervezésében alapelvünk, hogy azokat az összes diák számára megfizethetővé tegyük: az évek során sok hátrányos helyzetű tanulónak tettük lehetővé, hogy részt vehessen az utazásokon, színjátszókon, előadásokon, mert hiszünk abban, hogy valódi párbeszéd csak úgy alakulhat ki, ha egy közösség minden

tagja egyforma lehetőségekkel vesz benne részt. Célunk, hogy a színházban látottak kapcsán önálló gondolatokat indítsunk el, a diákok szélesítsék látókörüket, kritikus gondolkodásukat. Ha a látott előadás kapcsán a fiatal megnyilvánul, megfogalmazza és kifejezi gondolatait, tovább gondolja a látottakat, kérdéseket tesz fel, nagy eséllyel teszi majd ezt az őt körülvevő más jelenségek kapcsán is. Kritikus szemléletmód és az észrevételek pontos megfogalmazása szükségeltetik! Miért ne kezdjük ezt egy adott színházi előadás kapcsán? Fontos az is, hogy olyan színházi formanyelvekkel találkozzanak, amelyekre Pécsen nincs lehetőségük. És hogy a látottakat „visszaforgassuk” az általunk folytatott színházi munkába is, hogy ne csak az előadások tartalmát, de adott esetben kifejezésmódját is inspirációként használhassák saját színházi előadásaik készítése során. E téren kiemelt kapcsolatot folytatunk az Üres Tér Színházi Egyesülettel (pl. fizikai színjátszó csoport, közös projektek: performanszok, műhelymunka).

Ezeket az elveket szem előtt tartva a pályázattal három módon segítenénk a színházi élménydeficit eltüntetésében:

- budapesti színházlátogatások szervezése,
- előadások helyszínre hívása,
- színházra nevelő programok.

A projekt

A projektben ajánlott budapesti színházlátogatások: *III. Richard, Egy piaci nap* (Radnóti Színház), *IV. Henrik* (Örkény Színház), *Megfigyelők* (Trafó)

Meghívott előadások: *Szociopoly, Jónás könyve* (Fábián Gábor társulata)

Színházi munka fejlesztése a gimnáziumban: 6 színjátszó csoport folyamatos munkája, képzések, kritikaíró műhely

Olyan típusú előadásokat választottunk ki, amelyekben mind a színházi esztétikai szempontok, mind pedig a társadalmi érzékenyítés nagy szerepet játszanak.

A *III. Richard* a hatalom szemfényvesztéséről és mulandóságáról, az *Egy piaci nap* manipulációról, az antiszemitizmus állandó és szervezett felpiszkálásáról szól. A *IV. Henrik* gazdag világa a kesze-kusza hatalmi viszonyokban való tájékozódásról, a minden korban és társadalomban felismerhető politikai taktikákról szól. A *Megfigyelők* a társadalmat működtető hatalmi praktikák köré épül, amelyben egyszerre vagyunk megfigyelők és megfigyeltek.

Mind a négy közsínházi előadás, formanyelvükben azonban nagyon is eltérőek. Az alkotókkal való találkozás mindkét esetben szerves része az élménynek, hiszen mindegyik előadás olyan témákat dolgoz fel, amelyeket tanórai keretek között nehéz bevezetni és körül járni – egy színházi élmény azonban elindíthatja az e körüli gondolkodást. Az előadás után közvetlenül megtartott közönségtalálkozók során a diákok fokozatosan szabadulnak fel, és beszélnek egyre nyíltabban az őket foglalkoztató kérdésekről, problémákról.

Lehet jó kezdeményezéseket Pécsen is találni, ezért lehetővé kell tenni a meghívásukat.

A *Szociopoly* a közelmúltban Pécsen letelepült Fábián Gábor társulatának darabja: a mélyszegénységben élőknek az előadás során játzóként is meg tapasztalható problémáiról, illetve a társadalmi szerepvállalás szükségességéről szól. A *Szociopoly* „interaktív színházi társasjáték”-ként nem csak tartalmában, de a formai megoldások terén is sok újdonságot mutathat a diákoknak, akik így olyan színházi nyelvvél is találkozhatnak, ami közvetlenül is épít a párbeszédre, és az aktív részvételre: olyan vitahelyzeteket, szituációkat teremt, amiben a diákok a megszokottól (a frontális oktatási rendszerben „elvárttól”) eltérően cselekedhetnek. A *Jónás könyve* drámás feldolgozása Babits nagy ívű versének – egy más aspektusból történő rátekintés.

A harmadik terület a mindennapjainkat behálózó „színházcsinálás”: a gimnáziumban igen pezsgő a **színházi tevékenység**. Ennek támogatása, színes programokkal való kibővítése a célunk. Közülük a jelenleg legsikeresebbnek mondható, amelyben nem csak a Leőweybe járó diákok, hanem külsősök, más gimnáziumokból jövő diákok és egyetemisták is részt vesznek, a fizikai színház. Ez a jövőben olyan programok megvalósulását is eredményezheti, mint további **színházi workshopok** szervezése kifejezetten a diákok számára, illetve olyan színházi alkotók meghívása az iskolába, akik a színház különböző területeiről érkezve különböző tapasztalatokat oszthatnak meg a fiatalokkal (például: független színházi alkotó, közsínházi rendező/színész, színházterapeuta, drámapedagógus, utcaszínházi előadó stb.) A közeljövőben tervezzük egy külföldi képző, a francia Françoise Simon meghívását, aki már többször is bizonyított fiataljaink körében, nagy sikerű műhelyeket tartott nekik. Támogatni szeretnénk a **színházi kritikákat** író fiatalok saját műhelybe való tömörülését: felkészítésüket szakemberekre bízánk. A műhely vezetője volt tanulónk, Aradi Hanga lenne, aki maga is rendszeresen publikál pécsi előadásokról szóló kritikákat. Szívesen leívnánk alkalmanként Csáki Juditot. A diákok színházlátogatásokról írt beszámolóit eddig is rendszeresen jelentek meg az iskola évkönyvében, de célunk, hogy

elemzéseik, kritikáik ennél szélesebb körben is nyilvánosságot kapjanak. Ehhez a Szabad Pécs internetes magazin frissen alakult kultúra rovatát hívnánk segítségül, ahol a diákok publikálhatnák kritikáikat. Éppen a pécsi színházi élet egységessége miatt a budapesti előadásokról szóló kritikák is megállnák a helyüket a pécsi lapban, hiszen ez által a pécsiek olyan előadásokról szerezhetnek majd tudomást, amikről egyébként nem hallanának. A POSZT apropóján pedig szintén új értelmet nyerhetnek az olyan írások, amelyek a versenyben is érintett előadásokat dolgozzák fel.

Munkájukkal nem csak saját kompetenciájukat fejleszthetnék, hanem a „színházba járás” népszerűsítésének hatékony eszközei lehetnek a diákok által írt kritikák. A műhelyen nem csak a klasszikus kritikaírás módszerével ismerkedhetnének meg, hanem olyan formákkal is, mint a videóblogger, amit kísérleti jelleggel a YouTube-ra is feltöltenénk (hasonlóan a nagy népszerűségnek örvendő filmes vlogokhoz).

Sokszínű és pezsgő színházi tevékenységeket álmodtunk diákjainknak a 2019-es évre, s nagy öröm számunkra, hogy az **Erősödő Civil Közösségek** program támogatta. A szervezést elkezdtük: áprilisban két színházi előadást terveztünk két osztályunk számára: a *III. Richardot* (Radnóti Színház) és a volt diákunk, Kelemen Kristóf rendezte *Megfigyelőket* (Trafó).

A nyertes pályázók pécsi találkozásán az is világossá vált számunkra, hogy több színházi projekt nyert támogatást a miénken kívül. A Keret Alkotó Csoport (KACS) ösztöndíjasokat fogadó pályázata, amelyben tapasztalataikat adják majd át ifjú érdeklődőknek, a Fedél Nélkül Bringa Verklíje, ahol a hajléktalanok verseit éneklie és szavalja Fábíán Gábor egy verklivel felszerelt biciklin, a Káva programja, a SajátSzínház, illetve a Szociális Cirkusz Zsonglörködni jó! című pályázata.

Valamint teljesen egyértelmű volt a találkozó adok-kapok börzéjén, hogy a kistérségi közösségépítők kiemelt érdeklődést mutatnak a drámapedagógia iránt.

Lesz sok munkánk a jövő tanévben is! Hajrá!

Tanítási dráma felső tagozatos diákoknak angolul és magyarul

J. Tóth Judit és Szabó Emese

2014 óta dolgozunk együtt az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskolában, angol drámatanárként. Óráinkat közösen tervezzük, és egymás melletti termekben valósítjuk meg, két 18 fős csoportban, hetedikesekkel. A tanítási dráma része a tanmenetünknek, nagyjából négy foglalkozást tartunk évente ezzel a módszerrel. Emellett játékos, projekt jellegű és készségfejlesztő óráink vannak.

Az itt bemutatott drámaórát egy kollégánk órája alapján írta J. Tóth Judit, majd közösen, egymás tapasztalatai mentén fejlesztettük tovább angolul, és most Papp Borbála diákunk segítségével magyarra is lefordítottuk. Az órát mi magunk angolul játsszuk hetedikes diákjainkkal.

A cikk alatt lévő linken/QR kódon, az iskola Erasmus+ honlapján megtalálható az óravázlat mellett minden elektronikus segédanyaga az órának, mind **magyar**, mind **angol** nyelven.

<p>A vöröseknek menniük kell Ziembiczky Dóra <i>Békafalu</i> című drámája alapján</p>	<p>Redheads must go Based on Ziembiczky Dóra's <i>Békafalu</i></p>
<p>Téma: előítéletek, a közösség ereje, szolidaritás Fókusz: Mit tehet egy közösség, ha egy felsőbb hatalom arra kényszeríti, hogy kirekessze magából azokat, akik egy bizonyos szempontból „különböznek”? Csoport: 18 diák, hetedikesek, némi drámás tapasztalattal.</p>	<p>Topic: prejudice, the power of the community, solidarity Focus: What can a community do if it is forced by higher power to exclude members with a specific ‘difference’? 18 students, 7th graders, with some experience in drama.</p>